

PAPPRADIERUNG/KAĞIT GRAVÜR¹

Güldane ARAZ AY*

Özet

1960 sonrası deneysel yaklaşımların sanatta önem kazanması, sanatçılar tarafından yeni tekniklerin de keşfini sağlamıştır. Pappradierung/Kağıt Garvür yeni ve deneysel çalışmalar arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Gerek hazırlanma ve gerekse de uygulama aşamalarında sağlığa zararlı kimyasalları içermemesi önemli bir kazanımdır. Ayrıca bu çalışma ile gravür baskı görsel etkisinin yakalandığı yeni uygulama olan Pappradierung/Kağıt Garvür'ün, baskiresimde çevreci olması bakımından da çocukların ve gençlerin de çalışabileceği yeni bir teknik olarak değerlendirilmektedir. Pappradierung/Kağıt Garvür, sanatta geleneksel ve yenilikçi kavramları, çağdaş bir anlayışla, sanatçının anlatım diliyle sanatsal görünüm olarak bize sunmaktadır. Günümüzde yenilikçi yaklaşımların sanat malzemesi olmaya başlaması, sanatın kendini sürekli olarak yenilemesinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Pappradierung, Kağıt Gravür, Baskiresim, Gravür*

Abstract

Since 1960's the increasing importance of experimental approaches in art enabled the artists to invent new techniques. Pappradierung/Paper Engraving start to became wide spread in new and experimental works. An important value of it is having no unhealthy chemicals neither in its application nor its preparation. Also Pappradierung/Paper Engraving technique generates an engraving effect with green materials thus is considered a very suitable printmaking technique for kids and youths. Pappradierung/Paper Engraving presents traditional and progressive concepts with a modern understanding from artist's perspective as an art vision. Nowadays using inovatice aproaches as material of art considered an indication of continious renovation of art.

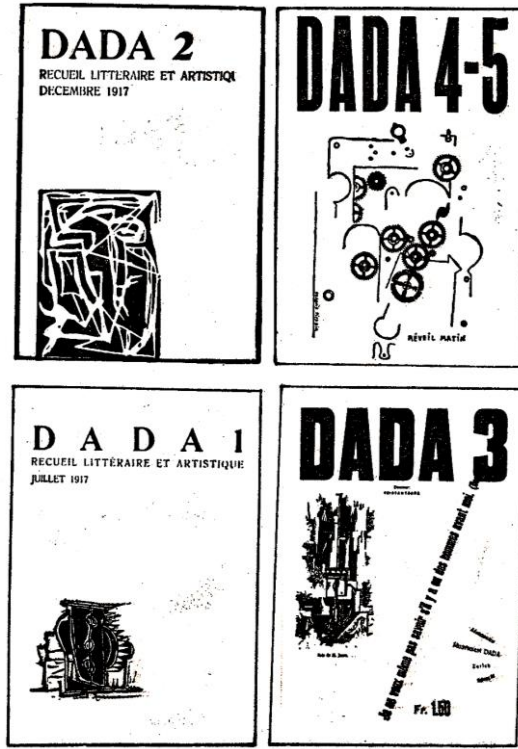
Key words: *Pappradierung, Paper Engraving, Printmaking, Engraving*

¹ Bu makale 15-18 Kasım 2012 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen I. Uluslararası Yöresel Ürünler Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Güldane Araz Ay, Doçent, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim-Baskı Sanatları Bölümü, Eskişehir, garaz@anadolu.edu.tr

GİRİŞ

20.yy.da dadacı ve sürrealist sanatçıların, sanatı ve sanatsal düşünceyi özgürleştiren, sorgulatan, ve yeniden kurgulatan yaklaşımları eskinin reddi, yeni olana moderne ulaşma çabası olarak değerlendirilebilir. Aklın ve felsefenin ağırlığını hissettirdiği bu dönem, özellikle 1960 sonrası sanatta deneysel çalışmaların temelini atmıştır.

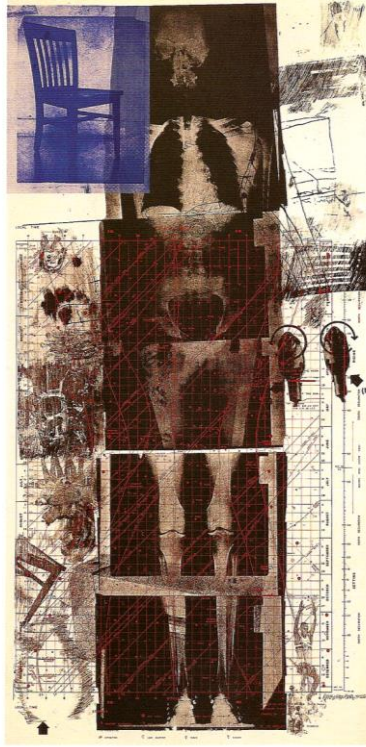

Resim 1: Marcel Janco ve Francis Picabia Tarafından Tasarlanan 'Dada' Dergilerinin Kapak Kompozisyonları.

Kaynak: Adem Genç, Dada (Yayınlanmış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 1983), s. 193.

Baskı resmin teknik kullanım zenginliği ve çoğaltılabilir olması, özellikle 20. yy.'da sanatçıların ilgisinin baskı resim yöntemlerine ve sanatta ifade dili olarak kullanılmasının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Baskı resmin birçok farklı materyali kalıp olarak kullanmasına fırsat veren yaklaşımı hem anlatım dilinin zenginleşmesine hem de deneysel bir yaklaşımla baskı resmin kavramsal sanat çalışmalarında kullanılmasını sağlamıştır.

Çağımızda sanatsal sorgulamalarını, felsefi boyutta zenginleştiren sanatçı, malzeme seçiminde ve kullanımında, eser tamamlandıktan sonra sunumunda tamamen özgürleşmiş ve kendi resmi sanat yolunda üretimini sürdürmektedir. Bu bağlamda sanatçıların baskı resim üretim aşamasında ve sunum aşamasında farklı yollar izlemektedirler.

Resim 2: Robert Rauschenberg, 'Booster', 1967,

Renkli Taşbaskı ve Serigrafi, 182,8 x 90,2 cm.

Kaynak: Susan Tallman, The Contemporary Print

(Birinci Basım. New York: Thames and Hudson Ltd., 1996), s.47.

GELENEKSEL BASKI RESİM SANATI

Baskı resim, Özgün baskı, Özgün baskı resim olarak adlandırılan baskı resim, bir aracı yüzey/kalıp kullanılarak, tıpkı basım yapılarak/çoğaltılarak kağıt ya da benzeri yüzeylere aktarılmasıdır. Kullanılan aracı kalıp baskı resmin teknik adını belirler. Çünkü malzeme geleneksel yöntemlerde dört farklı şekilde yüzeye aktarılabilmektedir.

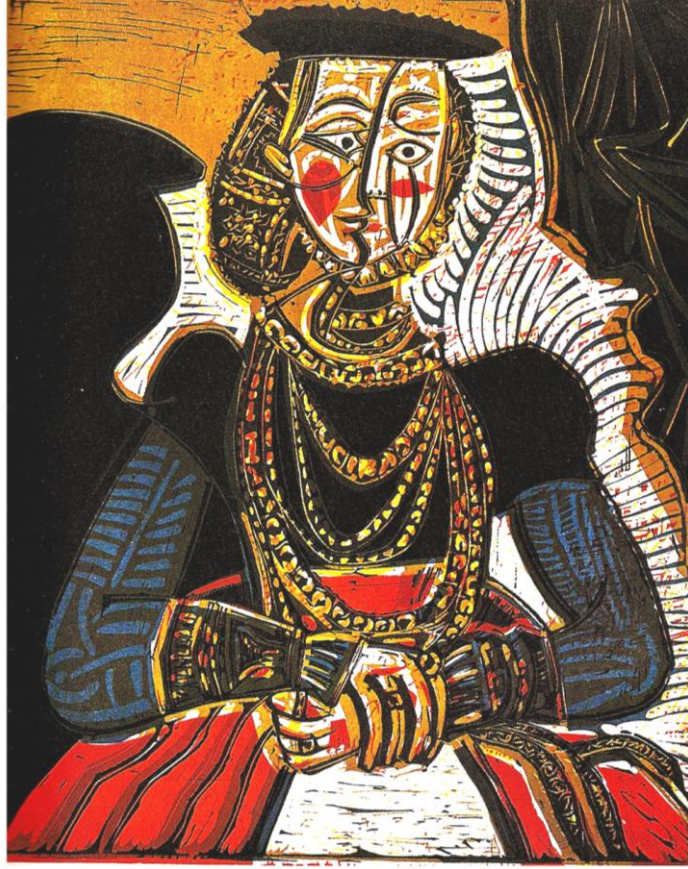
Geleneksel baskı teknikleri olan yüksek baskı, düz baskı/litografi, çukur baskı/gravür ve elek baskı/serigrafi teknikleridir. Bu tekniklerde sanatçısının belirlediği sayıda çoğaltılan eserler yine sanatçısı tarafından kurşunkalem ile numaralandırılır, tekniği yazılır ve imzalanarak sergilenmeye hazır hale gelir. Baskı kalıbı da baskı bittikten sonra imha edilir. Kalıptaki çukurdan boya alarak basılması=Çukur Baskı olarak tanınır.

Resim 3: Giovanni Battista Piranesi, 'Carceri'

Islak Kazı Tekniği ile Çizgisel Dağlama, 1750.

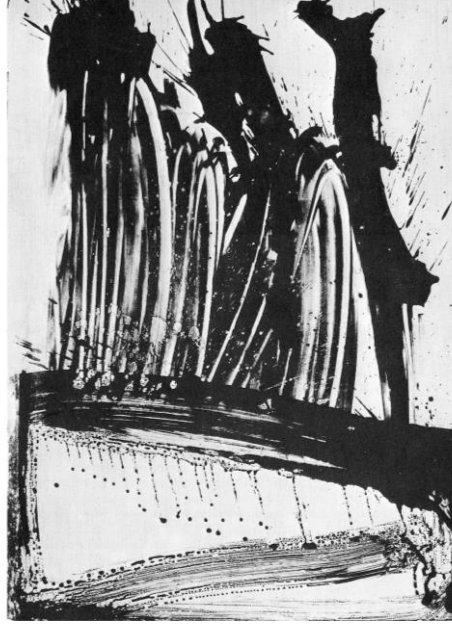
Kaynak: Donald Saff & Deli Sacilotto, History and Process Printmaking (ABD: Wadsworth Thomas Learning (Academic Resource Center) Inc.,1978), s.106.

Resim 4: Pablo Picasso, 'Bust of a Woman After Cranach The Younger' Linol Baskı, 1958.

Kaynak: Donald Saff & Deli Sacilotto, History and Process Printmaking (ABD: Wadsworth Thomas Learning (Academic Resource Center) Inc., 1978), s. 76.

Kalıptan yüksekteki bayanın alınmasıyla yapılan baskı=Yüksek Baskı; Düz yüzeyden görüntünün suyun yağı itmesi prensibi ile çalışmaya imkan veren lito taşı aracılığıyla yapılan baskı =Düz Baskı/ Litografi ve İpek üzerine eserin pozlanması ve deliklerden boyanın yüzeye geçmesi ile yapılan baskı= İpek Baskı/ Elek Baskı/ Serigrafi olarak tanımlanmaktadır. Çukur baskı için genellikle, çinko, sert ahşap, bakır plaka kullanılırken Yüksek baskıda ise ahşap ve linolyum kullanılmaktadır. Papradierung/Kağıt Gravür baskı ise çukurdan boyayı alması nedeniyle çukur baskı tekniği sayılmaktadır.

Resim 5: William de Kooning, İsimsiz, Taşbaskı, 108,6 x 78 cm, 1960.

Kaynak: Riva Castleman, Prints of the 20th Century (Genişletilmiş yeni basım.

Londra: Thames and Hudson Ltd., 1988), s. 135.

GELENEKSEL BASKİRESİM SANATININ KURALLARI

Aslında baskı resim de tıpkı fotoğraf gibi varlığı ile, sanatın kabul görmüş birçok geleneksel kuralını sorgulatmaktadır. Sanatın ünik/biricik/tek ve değerli eser kavramına ters bir duruş sergileyen baskı resim uzun yıllar sanat eseri olarak değerli görülmemiş, kitap, afiş, davetiye ve örnek gösterim eskiz çoğaltma yöntemi olarak kullanılmıştır.

20.yy'a gelindiğinde sanatsal üretimde baskıyı kullanmak isteyen sanatçıların çoğalması, baskı resmin uluslararası düzeyde geçerli kuralların belirlenmesini sağlatmıştır. 1960 yılında Viyana'da yapılan *III. Sanatçılar Kongresi*'nde baskı resmin temel ölçütü belirlenmiş ve tüm dünyada kabul görmüştür. Bu ölçütler: Sanatçının eserini kendisinin basması ve yine kendisinin basım sonrası eserlerin basım sırası gözetilerek, kurşun kalem ile sol alt köşeye numarası ve tekniğinin yazılıp imzalanması; kalıbın baskı bitiminde hemen imha edilmesi; numaralanmış baskıların renk ton farklılığı ya da kayma vb. herhangi bir farklılık olmamasına dikkat

edilerek numaralanmasını kapsamaktadır. Bu kuralların yerine getirilmiş olması çoğaltılmış eserin sanatsal ürün olarak kabulünü sağlamaktadır.

Resim 6: Prof. Wolfram Heisterman, Münster Sanat Akademisi, Almanya
Anadolu Üniveritesi Güzel Sanatlar Fakültesi Baskı Sanatları Bölümü
Pappradierung/Kağıt Gravür Worksop, 12 Nisan 2005,Eskişehir (Fotoğraf Telif Hakkı
Yazarındır)

BASKİRESİMDE YENİ ARAYIŞLAR: PAPPRAĐIERUNG

Baskiresim üretim yerleri olan baskı atölyeleri, sanatsal üretim gelişiminde deneysel uygulamalara yönelik hızlı sonuçlar alınabilmesini sağlaması bakımından önemli bir yere sahiptir. Burada sanatçılar baskı tekniklerinin gelişimine katkıda bulunurlarken, yeni tekniklerin gelişimine de yol açmaktadırlar.

Yazımızın başlarında sanatsal üretim aşamasında ve malzeme seçiminde imkanları zenginleşen sanatçıların, yeni ara yüzey malzemelerini kullandıklarını ve bununda baskiresme bir zenginlik getirdiğini söylemiştik. Pappradierung/kağıt gravür ise bu çalışmaların doğa ile en barışık olanlarından diyebiliriz. Prof. Wolfram Heisterman'ın 12 Nisan 2005 tarihinde Anadolu Üniveritesi Güzel Sanatlar Fakültesi Baskı Sanatları Bölümü'nde yaptığı Pappradierung/Kağıt Gravür Worksop çalışması

Resim 7: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Baskı Sanatları Bölümü
Papradierung/Kağıt Gravür Worksop, 12 Nisan 2005,Eskişehir
(Fotoğraf Telif Hakkı Yazarındır)

Örneğin, gravür tekniğinin yaygın olarak asitte bekletilerek indirilmesi yolunu, bu teknikte tamamen ortadan kalkmıştır. Buna rağmen görsel etkisi bakımından gravürden ayırmak çok da mümkün değildir. Metal gibi doğada çözülmeden kalan bir malzeme yerine, doğada daha kolay çözülen preslenmiş mukavva kağıdın kullanılması bir diğer önemli avantajdır. Hatalı baskılar elendikten sonra orijinal 10 baskı alınabilmesi önemlidir. Daha fazlasının alınamaması da çok sayıda eser basmak isteyen sanatçılar için dezavantaj olarak görülse de aynı bozulma 20 baskı sonrası diğer baskı ara malzemeleri içinde geçerlidir. Elbette her ara

malzeme gibi avantaj ve dezavantajları olan bu yöntem, deneysel baskı teknikleri arasında yerini almıştır.

Resim 8: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Baskı Sanatları Bölümü
Papradierung/Kağıt Gravür Worksop, 12 Nisan 2005, Eskişehir
(Fotoğraf Telif Hakkı Yazarındır)

PAPRADIERUNG/ KAĞIT GRAVÜR UYGULAMASI

Papradierung/Kağıt Gravür, 1 – 1,5 mm kalınlığındaki mukavva üzerine, ispirotoda yaklaşık 10- 12 saat bekletilerek inceltilmiş gomalak sürülerek baskıya uygun- emici olmayan bir yüzey oluşturularak yapılmaktadır. Yüzey hazırlanırken isteyerek ya da tesadüfen oluşan farklı katmanlar baskıda farklı dokular oluşturabilmektedir.

Bu aşamadan sonrası genellikle tıpkı gravürde olduğu gibi, kuru kazıma yöntemi ile eser yüzeye gravür kazı araçları ile kazınmaktadır.

Baskı da kullanılacak kağıt ise bulaşık deterjanı ile karıştırılmış suda ıslatılan kağıt masaya konulup üzerine 1 adet kuru kağıt konulur. Bu işlem 1 ıslak 1 kuru kağıt olarak tekrar edilir. Bu işlem tamamlandıktan sonra kağıtların üzerine cam konulur ve

ağırlık için bir malzeme daha üzerine yerleştirilir. Bu şekilde hazırlanan ve üzerinde cam konularak bekleyen kağıtlar ertesi gün de baskıda kullanılabilir.

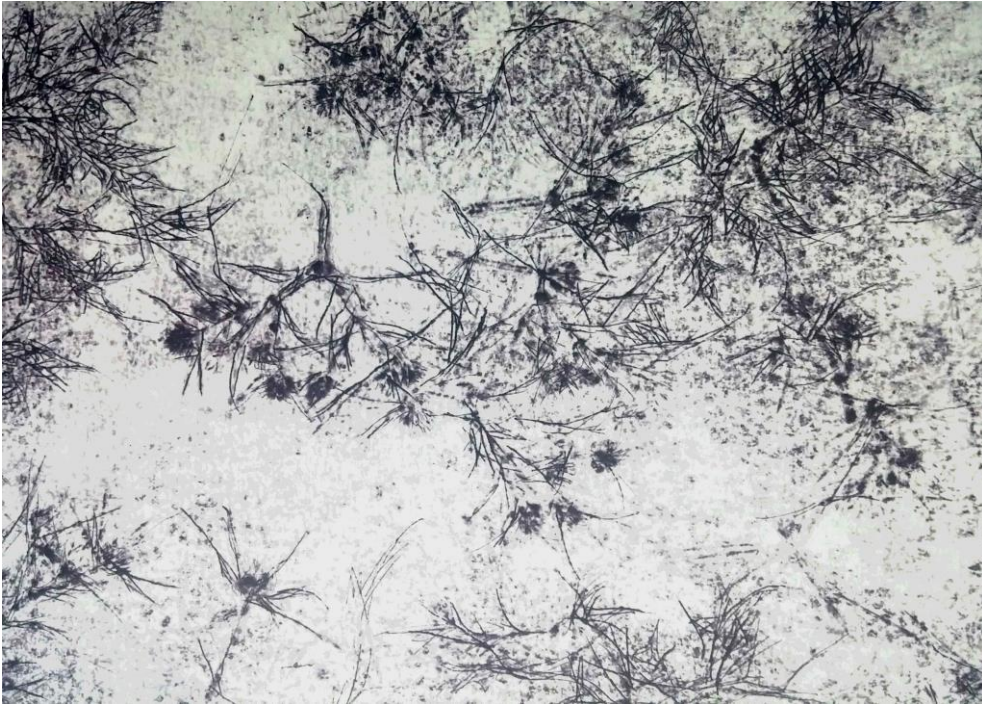
Baskı aşamasına geçildiğinde; yağ bazlı boya ya da matbaa mürekkebi kullanılarak yüzeye yuvarlatılmış bir keçe ile tampon yapılarak verilmektedir. Ancak önce keçenin boya alımında kullanılacak yüzeyi spreycap içindeki keten yağı ile ıslatılır. Bu işlem boyanın inceltilmesi için gereklidir. Fazla boya yine eski gazete kâğıtları ile yüzeyden alınmakta ve baskıya hazır hale getirilmektedir. Presten 1 kere geçmesi yeterlidir. Mono baskılarda ve malzeme baskı uygulamalarında Pappadierung/Kağıt Gravür sanatçının yaratıcılığı oranında yeni keşifler yapmasına olanak sağlamaktadır. Resim 9, Resim 10 ve Resim11’de görüldüğü üzere Doç.Güldane Araz Ay 19 Mayıs ile 24 Mayıs 2008 tarihleri arasında, Hogeschool Gent /Ghent Üniversitesi (Belçika), Mimarlık, Görsel-İşitsel ve Görsel Sanatlar Bölümüne yaptığı workshopta ürettiği çalışmalarda, baskısı altına bitki tüm ayrıntılarıyla yakalanmıştır.

Resim 9: Doç.Güldane Araz Ay, 19 Mayıs -24 Mayıs 2008 tarihleri arasında, Hogeschool Gent /Ghent Üniversitesi (Belçika), Mimarlık, Görsel-İşitsel ve Görsel Sanatlar Bölümüne Yaptığı Workshop (Fotoğraf Telif Hakkı Yazarındır)

Resim 10

Resim 11

Resim 10 ve Resim 11: Doç.Güldane Araz Ay, 19 Mayıs -24 Mayıs 2008 tarihleri arasında, Hogeschool Gent /Ghent Üniversitesi (Belçika), Mimarlık, Görsel-İşitsel ve Görsel Sanatlar Bölümüne Yaptığı Workshop (Fotoğraf Telif Hakkı Yazarındır)

SONUÇ

19.yy ortalarında başlayan, sanatta her şeyin radikal biçimde (avangart) değişimi, 20.yy.'a geldiğinde sanatın kabuk değiştirme süreciyle birlikte baskiresmin, sanatın biricik olma beklentisine rağmen kabul edilmesini sağlamıştır.

Günümüz sanatında öne çıkan disiplinlerarası sanat yaklaşımları deneysel baskı çalışmalarının önünü açmış ve Papradierung/Kağıt Gravür'ün keşfini sağlamıştır. Kısacası, çağdaş sanatta malzeme ve üretim yöntemlerinde özgürleşen sanatçı, geleneksel yöntemleri farklı bir bakış açısıyla ele almakta ve gerek baskı aşamasında gerekse sergileme aşamasında çalışmalarını kavramsallaştırmaktadır. Örneğin sanatçılar, kalıp olarak bilinen geleneksel malzemeler yerine; plastik, cam, kağıt vb. değişik malzemeler kullanmakta ve böylece de yenilikçi, bazen de deneysel tatlarda eserler vermektedirler. Bu da baskiresmin kavram ve tanım olarak zenginleşmesine yol açmaktadır.

Bu çalışma ile baskiresme ve sanata, Avrupa'da yaygınlaşmaya başlayan *Papradierung / Kağıt Gravür*'ün doğa ile barışık ve insan sağlığı için en az zararlı malzemeler ile çalışılmasının keşfi önemlidir. Bu sayede gravür yapmak isteyen çocuklar ve gençler de, asit ve asfalt gibi metal üzerine uygulanması gereken ancak zehirli olabilen kimyasallardan uzak çalışma imkanı bulabilmektedirler.

Bu yöntemin sanatçılara sağladığı bir diğer avantaj ise istenilen boyutta rahatlıkla ve ucuza bulunabilen mukavva kağıt ile kısa sürede baskı aşamasına, eser çoğaltım aşamasına geçilebilmesidir.

KAYNAKÇA

Adem GENÇ, Dada, Yayınlanmış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 1983

Susan TALLMAN, The Contemporary Print, Birinci Basım. New York: Thames and Hudson Ltd., 1996

Donald SAFF & Deli SACILOTTO, History and Process Printmaking, ABD: Wadsworth Thomas Learning, Academic Resource Center, Inc.,1978

Riva CASTLEMAN, Prints of the 20th Century, Genişletilmiş yeni basım. Londra: Thames and Hudson Ltd., 1988